

Ewa Młynarczyk

ORCID 0000-0002-8838-7910

Uniwersytet Pedagogiczny, Kraków

Danuta Bieńkowska, Elżbieta Umińska-Tytoń, *Miasto w polskich badaniach lingwistycznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2019, ss. 145

Książka *Miasto w polskich badaniach lingwistycznych* została wydana w 2019 roku w ramach serii „Interdyscyplinarne studia miejskie”, o której możemy przeczytać na stronach Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego:

Seria prezentuje najnowsze dokonania badawcze w zakresie innowacyjnego i wielowymiarowego spojrzenia na miasto. W jej ramach będą publikowane kompendia, monografie, prace zbiorowe i analizy omawiające tematykę miejską przez językoznawców, geografów, historyków, ekonomistów, socjologów, urbanistów, przyrodników, specjalistów z zakresu zarządzania regionalnego oraz przedstawicieli innych dyscyplin wiedzy. Bogactwo i różnorodność ujęć pozwolą uchwycić różne oblicza miasta w sposób przystępny i zajmujący dla szerokiego grona odbiorców¹.

W ramach serii ukazały się dotychczas opracowania z zakresu administracji (Żak-Świerczyńska 2018) i socjologii (Majer 2020). Prezentacji dorobku językoznawstwa polonistycznego w zakresie badań miejskich podjęły się Danuta Bieńkowska i Elżbieta Umińska-Tytoń, językoznawczynie reprezentujące łódzki ośrodek naukowy, który ma w badaniach nad polszczyzną miejską wieloletnią tradycję i bogaty dorobek, współtworzony w znacznej mierze przez obie Autorki, m.in. przez prace o charakterze syntetyzującym powstałe we współautorstwie (Bieńkowska, Cybulski, Umińska-Tytoń 2007; Bieńkowska, Umińska-Tytoń 2013, 2015). Łódzkie badaczki postanowiły swe kolejne opracowanie poświęcić pamięci prof. Marii Kamińskiej, która w istotny sposób przyczyniła się do rozwoju systematycznych badań nad językiem mieszkańców Łodzi (Kamińska 1977, 2005; Kamińska red. 1992, 1989).

W *Uwagach wstępnych* Autorki wskazują ogólny cel publikacji – „opisanie kwestii miejskich z perspektywy dyskursu lingwistycznego”, a dalej precyzują:

Bazując na już istniejącej i bardzo bogatej literaturze przedmiotu, w obszernych zarysach, lecz bez wchodzenia w nadmierne szczegóły, chcemy zarówno pokazać dotychczasowy (ponad stuletni) dorobek językoznawstwa polonistycznego w zakresie badań miejskich, jak i przybliżyć najistotniejszą wiedzę dotyczącą najczęściej podejmowanych tematów związanych ze zróżnicowaną przestrzenią miejską (s. 9).

¹ <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/serie/seria/interdyscyplinarne-studia-miejskie/> [dostęp: 15.05.2020].

W zamierzeniu Bieńkowskiej i Umińskiej-Tytoń książka ma zatem charakter sprawozdawczy – stanowi prezentację najważniejszych kierunków językoznawczych badań miejskich, ich zróżnicowania metodologicznego i tematycznego. Realizacja tego celu wymagała połączenia kilku istotnych składników i etapów pracy: przede wszystkim bardzo dobrej orientacji w bogatej literaturze przedmiotu, w dorobku różnych ośrodków naukowych, następnie uporządkowania materiału, opracowania oraz przedstawienia go w czytelny sposób, dostępny szerokiemu gronu odbiorców, ponieważ, jak czytamy – książka ta w intencji Auterek „może być przydatna przedstawicielom różnych dyscyplin naukowych, których łączy zainteresowanie miastem, przestrzenią miejską i jej mieszkańcami”.

Spójrzmy zatem na realizację tych założeń. Książka składa się z sześciu rozdziałów (prócz *Uwag wstępnych*), z których większość podzielona jest na mniejsze części: *Stan badań językoznawczych polszczyzny miast* (s. 11–28); *Miasto w dziejach języka polskiego* (s. 29–37); *Terytorialne odmiany polszczyzny miejskiej* (s. 39–55); *Socjalno-zawodowe odmiany polszczyzny miejskiej* (s. 57–72); *Grafosfera* (s. 73–107); *Miasto w ujęciu językowo-kulturowym* (s. 109–130).

Już sam podział książki na rozdziały i podrozdziały systematyzuje rozległy obszar tematyczny publikacji, pozwala czytelnikowi zorientować się w wielości możliwych ujęć problematyki miejskiej w pracach językoznawczych, a w razie potrzeby – odnaleźć interesujące go dane. Szkoda jednak, że rozdziały i podrozdziały nie zostały ponumerowane, co utrudnia korzystanie z niej, zwłaszcza w postaci e-booka.

Rozdział pierwszy, podzielony na dwie części *Zarys historii badań* oraz *Przegląd lingwistycznych badań miejskich*, został poświęcony syntetycznej prezentacji najważniejszych publikacji z omawianego zakresu, począwszy od artykułów opublikowanych w czasopiśmie „Język Polski” w 1914 roku, poprzez intensywny rozwój badań nad polszczyzną miast w drugiej połowie XX aż do opracowań z XXI wieku. Przy każdym z tych okresów (proporcjonalnie do intensywności badań) możemy się zapoznać z omówieniem kierunków badań, stosowanych metodologii i najczęściej podejmowaną problematyką. Autorki podkreślają najważniejsze różnice metodologiczne oraz opisują przyczyny zmian paradygmatów badawczych. Prezentując w ogólnych zarysach dorobek naukowy z danego okresu, wskazują kluczowe prace, zwłaszcza te, które zawierają obszerną bibliografię bądź syntezę wyników badań. Zasada ta jest stosowana w kolejnych rozdziałach monografii, dzięki czemu czytelnik nie czuje się przytłoczony nadmiarem danych bibliograficznych, dostając równocześnie jasne wskazówki do własnych poszukiwań.

W podsumowaniu przeglądu badań miejskich wskazano cztery aspekty, w których zmieniały się one w ciągu omawianego okresu: *podejścia do tematu w związku z umieszczeniem badań w różnych nurtach metodologicznych; przesunięcia i wzbogacenia przedmiotu zainteresowań; znacznego poszerzenia źródeł materiałowych; rodzaju publikowanych opracowań* (s. 17).

W kolejnym podrozdziale o tytule w pełni oddającym zawartość – *Przegląd lingwistycznych badań miejskich* – treści zostały uporządkowane według miast,

których dotyczą zjawiska językowe będące przedmiotem językoznawczych opracowań. Zasadniczą część podrozdziału zajmują informacje o dużych ośrodkach miejskich, stolicach regionów geograficznych – Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Katowice oraz inne miasta Górnego Śląska i Zagłębia, Kielce, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Toruń, Warszawa, Wrocław. Charakterystyka badań nad językiem tych miast, oprócz prezentacji dorobku ośrodków badawczych i ich reprezentantów, zawiera informacje na temat najważniejszych sfer tematycznych i materiałów podlegających opracowaniu oraz rozwiązań metodologicznych. Mniejsze miasta, rzadziej wzbudzające zainteresowanie badaczy, zostały omówione wspólnie w części zatytułowanej *Inne miasta*, ze wskazaniem głównych zakresów powstałych na ten temat opracowań. Omawiając badania nad polszczyzną miejską, Autorki skupiają się na pracach naukowych, ale wspominają też o publikacjach mających charakter popularno-naukowy, ukazujących się głównie w lokalnej prasie, a także o wypowiedziach internetowych. Po tym przeglądzie następuje podsumowanie, ocena dokonań i braków, a także nakreślenie perspektyw badawczych. Uważam, że rozdział ten stanowi znakomitą prezentację badań nad polszczyzną miejską, uświadamia rozmiary dokonań, zwłaszcza z lat 70. i 80. ubiegłego stulecia, a jednocześnie wskazuje zakresy wymagające jeszcze opracowania.

W kolejnym rozdziale, zatytułowanym *Miasto w dziejach języka polskiego*, łódzkie Badaczki przedstawiają w syntetycznej formie najważniejsze informacje dotyczące historii miast, czynników przyczyniających się do ich powstania, rozwoju i przeobrażeń, charakteryzują także sytuację socjolingwistyczną, wskazując wielorakie czynniki (m.in. szkolnictwo, migracje, rozwarstwienie społeczne) mające wpływ na komunikację językową w tych wielokulturowych, zróżnicowanych zawodowo, etnicznie i religijnie społecznościach. Osobne omówienie w tym rozdziale dotyczy handlu jako szczególnie ważnego czynnika wpływającego na rozwój miast i kontaktów międzyludzkich, zarówno w skali lokalnej i regionalnej, jak i międzynarodowej, co pozostawiło trwałe ślady w polszczyźnie ogólnej. Opisany został także wpływ miejskich społeczności na rozwój odmian stylowych polszczyzny. Autorki nie uwzględniły jednak prac poświęconych lekсыce handlowej (m.in. Pihan-Kijasowa 2012, tam bibliografia).

Terytorialnym i socjalno-zawodowym odmianom polszczyzny miejskiej poświęcono kolejne dwa rozdziały omawianej publikacji. W ramach charakterystyki zróżnicowania terytorialnego zostały wskazane cechy odróżniające odmiany regionalne od odmian dialektalnych polszczyzny oraz ich cechy wspólne. W części zatytułowanej *Regionalizmy językowe* po uściśleniu kwestii terminologicznych i wskazaniu źródeł zróżnicowania lokalnego podano przykłady typowych cech regionalnych z różnych poziomów systemu językowego: fonetycznego, fleksyjnego, słowotwórczego i składniowego. Odrębną część Autorki poświęciły regionalizmom leksykalnym jako tym, które najmocniej są kojarzone z lokalną kulturą, najczęściej też budzą zainteresowanie zarówno językoznawców, jak i przeciętnych użytkowników polszczyzny. Po przypomnieniu ważnych prac z tego zakresu, poświęconych poszczególnym regionom, Autorki stwierdzają, iż „do całościowego ujęcia jeszcze daleko” (s. 46), wskazując powody takiego

stanu rzeczy – rozbieżności w założeniach dotyczących gromadzenia i opracowywania materiałów w różnych ośrodkach naukowych, w ocenianiu społecznego zasięgu użycia leksyki i jej relacji do słownictwa potocznego. W książce spotykamy także podpowiedzi, jakimi kryteriami można się kierować, chcąc wskazać jednostki charakterystyczne tylko dla jednego miasta (s. 47).

Następna część rozdziału poświęcona została gwarom miejskim, odmianom stanowiącym „pogranicze stylu potocznego polszczyzny ogólnej i dialektów ludowych” (s. 50). Autorki wskazują na rozbieżności w terminologii i w praktyce badawczej tych odmian, a następnie skupiają się na charakterystyce najbardziej znanych gwar miejskich: warszawskiej i lwowskiej, oraz opracowań im poświęconych. W kolejnej części książki (s. 53–55) został przedstawiony przegląd badań językoznawczych związanych z problematyką wykorzystania polszczyzny miejskiej w literaturze pięknej.

W rozdziale poświęconym socjalno-zawodowym odmianom polszczyzny Bieńkowska i Umińska-Tytoń skupiają swoją uwagę na tych socjolektach, które odgrywają zasadniczą rolę w społecznościach miejskich: inteligentkim, robotniczym i rzemieślniczym. W kolejnych częściach omawiają historyczne uwarunkowania kształtowania się i różnicowania warstw społecznych posługujących się tymi odmianami polszczyzny, a następnie przedstawiają badania im poświęcone i wyróżniane na ich podstawie cechy charakterystyczne.

Rozdział *Grafosfera* rozpoczynają Autorki od zdefiniowania tytułowego pojęcia:

Grafosfera to zbiór wszelkich napisów, rysunków i znaków graficznych eksponowanych w publicznej przestrzeni miasta. Składają się na nią przejawy działalności wielu podmiotów: administracji, przedsiębiorstw, instytucji różnego typu, innych mniej lub bardziej zorganizowanych grup bądź jednostek. W związku z tym w przestrzeni miejskiej da się wydzielić dwa zasadnicze typy inskrypcji: inskrypcje o charakterze oficjalnym oraz napisy nieoficjalne (s. 75).

Oficjalne inskrypcje to te, „których zarówno treść, jak i forma oraz sposób rozmieszczenia są regulowane specjalnymi przepisami” (s. 75), m.in. tablice urzędowe, informacyjne i ostrzegawcze oraz te, „których forma graficzna, a także treściowa zależy wyłącznie od decyzji twórcy napisu, nie są krępowane odgórnymi przepisami” (s. 75), m.in. tablice pamiątkowe czy szyldy sklepowe. Do kategorii napisów nieoficjalnych zaliczane są inskrypcje pochodzące zazwyczaj od indywidualnych autorów, m.in. graffiti, vleпки, reklamy zakładów usługowych. Pojęcie grafosfery obejmuje również niektóre mniej znane formy tzw. sztuki ulicznej, m.in. murale, ceramiczne lub metalowe elementy kamuflujące ubytki, robione na wzór wytworów biżuteryjnych (tzw. *biżuteria dla miasta*) i ozdobniki miejskie – „dekoracje kwiatowe nawiązujące do symboliki miasta i ważnych jego obiektów, a także napisy o charakterze sentencji wpływające na nastroj przechodniów, skłaniające do refleksji”.

W następnych dwóch częściach pracy (*Urbanonimia* i *Urbochremonimia*) omówione zostały badania onomastyczne. Urbanonimia obejmuje swym zakresem nazwy porządkujące przestrzeń miejską – nazwy obszarów (dzielnic,

osiedli, przedmieść, cmentarzy, ogrodów), traktów, czyli ciągów komunikacyjnych (m.in. ulic, alej, bulwarów, mostów) oraz punktów (m.in. placów, rond, parków, skwerów, targowisk)². Dorobek z tego zakresu, szczególnie nazw ulic, jest bardzo bogaty w polskiej literaturze toponomastycznej i dotyczy – jak piszą Autorki – około 50 miast różnej wielkości. W książce zostały przywołane przede wszystkim opracowania, które zawierają większą bibliografię z tego zakresu, w sposób syntetyczny omówiono także główne tendencje rozwojowe w nazewnictwie miejskim, wskazując przy tym kolejne warstwy chronologiczne, związki z układem przestrzennym miast; wyjaśniono również kwestię motywacji nazw. W ramach części *Urbochrematonimia* dokonano terminologicznych uściśleń, koniecznych przede wszystkim ze względu na wielość i różnorodność obiektów nominacji, wskazano najczęstsze typy strukturalne i formalne nazw oraz ich aspekty semantyczne. Omówione w tej części typy nazw i przytaczane przykłady to głównie nazwy placówek handlowych i usługowych. Szkoda, że w tym przekrojowym opracowaniu nie znalazło się miejsce na tzw. socjoideonimy³ – nazwy rozmaitych instytucji, organizacji czy uczelni, które siedziby mają przecież głównie w miastach, stanowią wręcz charakterystyczny składnik przestrzeni miejskich, a ich struktura i semantyka znacznie odbiega od firmonimów. Socjoideonimami pod względem strukturalnym zajmowała się m.in. Krystyna Kowalik, która poddała analizie nazwy teatrów (Kowalik 2010a), uczelni (Kowalik 2010b), towarzystw naukowych i kulturalnych (Kowalik 2011).

W kolejnej części *Grafosfery* (s. 88–94) zostały przedstawione najważniejsze zagadnienia związane z reklamą uliczną: zarys historyczny, cele i funkcje przekazów reklamowych, ich wielokodowość, formy materialne (m.in. afisz, billboard, baner, city light), a także najczęściej stosowane środki językowe. O innym typie komunikatów obecnych w przestrzeni miejskiej traktuje podrozdział zatytułowany *Graffiti miejskie* (s. 95–105) – Autorki przypominają tradycję napisów w miejscach publicznych, wykorzystywanych często (np. w czasie II wojny światowej lub w okresie PRL) jako formę wyrażania treści z pominięciem cenzury, następnie skupiają się na zjawisku graffiti uprawianym na terenie miast i charakteryzują je pod względem formalnym, językowym i tematycznym. Krótkie dopełnienie rozdziału o grafosferze stanowi część dotycząca vlepek (s. 106–107), których nazwa nawiązuje do czasownika *wlepić*, ale ze zmienioną początkową literą w na v:

Vleпки to miniaturowe rysunki, fotomontaże, kolaże słowno-obrazkowe, hasła – sentencje lub piktogramy powielane za pomocą prostych technik graficznych i rozklejane w miejscach publicznych: w autobusach, tramwajach, wagonach metra, na wiatkach przystankowych, budkach telefonicznych, w toaletach, na słupach latarni ulicznych, znakach drogowych, oknach wystawowych, koszach na śmieci, ławkach parkowych itp. (s. 106).

Komunikaty w formie vlepek Autorki opisują jako zjawisko charakterystyczne dla subkultury młodzieżowej, które służy wyrażeniu w krótkiej formie

² Podział miejskich obiektów nazewniczych na trzy typy: obszary, trakty i punkty zaproponowała Kwiryna Handke (Handke 1992).

³ W rozumieniu zaproponowanym przez Artura Gałkowskiego (Gałkowski 2008).

emocji młodych ludzi, ich stosunku do rzeczywistości, stanowią też formę zabawy językowej.

Ostatni rozdział książki, zatytułowany *Miasto w ujęciu językowo-kulturowym*, rozpoczyna się od przypomnienia pojęcia *językowego obrazu świata*, jego aspektów teoretycznych oraz realizacji praktycznych. Następnie Autorki omawiają czynniki wpływające na ukształtowanie obrazu miasta kreowanego w tekstach, m.in.: cechy gatunkowe, funkcjonalne i stylistyczne tekstu, punkt widzenia autora, odniesienia do różnych wymiarów funkcjonowania organizmów miejskich (geograficznego, kulturowo-historycznego, socjologicznego, ekonomicznego), forma przekazu (werbalna, ikoniczna, łączona), rodzaj zabiegów językowych. Te i inne czynniki składające się na wielowymiarowość i złożoność obrazu miasta w różnych tekstach kultury wpływają także na jego rekonstruowanie w badaniach naukowych, których część została przywołana w recenzowanym opracowaniu.

W osobnej części Autorki przybliżyły prace na temat wizerunku miast kreowanego w tekstach tworzonych dla potrzeb turystycznych: w przewodnikach turystycznych, spacerownikach, blogach podróżniczych, co stało się „tematem językowo-kulturowych analiz, pokazujących nie tylko sam mechanizm (sposób) obrazowania, ale także wielowymiarowość owych kreacji” (s. 117). Krótkie omówienie zyskał także obraz miasta tworzony na oficjalnych stronach internetowych urzędów miast.

W kolejnym podrozdziale Bieńkowska i Umińska-Tytoń omawiają badania dotyczące stereotypu językowego polskich miast i ich mieszkańców, przybliżając opracowane w literaturze przedmiotu najważniejsze składniki przeciętnych wyobrażeń na temat: Warszawy, Krakowa, Poznania, Łodzi, Bydgoszczy, Szczecina i mieszkańców tych miejscowości. Na tej podstawie Autorki formułują syntetyczne wnioski dotyczące struktury semantyczno-aksjologicznej stereotypów miejskich, ich stałości bądź dynamiki oraz roli w budowaniu lokalnej tożsamości.

Ostatnia część pracy (s. 126–130) została poświęcona problematyce folkloru miejskiego jako zjawiska, w którym odzwierciedliły się różne aspekty życia miejskich społeczności. Autorki podkreślają swoistość tradycyjnego folkloru miejskiego przejawiającego się w różnorodnych formach: podaniach historycznych i miejscowych, obrzędowości świeckiej i religijnej, twórczości kapel miejskich, w rozmaitych pieśniach, m.in. podwórkowych. Ważnym składnikiem miejskiej kultury jest też folklor codzienny, którego przejawem jest kod języka mówionego, zwyczaje konwersacyjne obowiązujące w danym mieście bądź w jednej z żyjących tam grup społecznych, np. studentów, żołnierzy, robotników (tzw. folklor fabryczny), narracje indywidualne w postaci opowieści typu wspomnieniowego czy teksty nazywane *legendą miejską*. Autorki zwracają uwagę na to, iż bogaty folklor miejski budzi mniejsze zainteresowanie językoznawców niż teksty folkloru wiejskiego, mające już bogatą literaturę przedmiotu.

Książkę zamyka bibliografia. Jak czytamy we *Wstępie* jest to zestawienie opracowań, które „wobec niezwyklej obfitości prac z omawianego zakresu, ma charakter selektywny” (s. 10). Jak przy każdej selekcji, można dyskutować nad

wyborem lub pominięciem pewnych pozycji bibliograficznych, ale w przypadku omawianej pracy jej syntetyczny i przekrojowy charakter decyduje o tym, że wybór – zarówno tematyki, jak i literatury – jest wyraźnie podporządkowany zamyślowi całościowego omówienia problematyki, wskazania możliwych kierunków badań miejskich, prowadzonych dotychczas i możliwych w przyszłości. Trzeba podkreślić, że w wykazie bibliograficznym znalazły się nie tylko opracowania przywoływane w książce, ale także inne, ważne dla omawianej tematyki, poruszające istotne metodologiczne zagadnienia lub ich praktyczne zastosowania.

Książka D. Bieńkowskiej i E. Umińskiej-Tytoń, której treści wspaniale uzupełniają ilustracje wykonane przez studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego (spis na s. 131), jest publikacją niezwykle potrzebną każdemu zainteresowanemu badaniem nad miastem jako swoistym fenomenem: pokazuje rozwój badań, wieloaspektowość ujęć, zaskakującą wręcz różnorodność tematyczną i metodologiczną, bogactwo materiałowe. W każdym rozdziale czytelnik znajdzie podstawową terminologię z danego zakresu, rys historyczny, syntetyczne omówienie prac i perspektywy badawcze. Zależności między poszczególnymi tematami są wskazywane w całej pracy za pomocą odsyłaczy bezpośrednio w tekście.

D. Bieńkowska i E. Umińska-Tytoń w końcowej części *Wstępu* napisały: „Żywimy nadzieję, że nasze opracowanie spełni funkcję przewodnika po problematyce lingwistycznych badań języka mieszkańców miast i tekstów miejskich oraz zachęci do samodzielnych studiów w tym zakresie” (s. 10).

Lektura opracowania przekonuje, iż w pełni zrealizowały swoje zamierzenie. Należy przy tym podkreślić, że publikacja jest dostępna w formie e-booka, co znacznie ułatwia jej dostępność i możliwość korzystania z niej⁴.

Bibliografia

- Bieńkowska D., Cybulski M., Umińska-Tytoń E., 2007, *Słownik dwudziestowiecznej Łodzi. Konteksty historyczne, społeczne, kulturowe*, Łódź.
- Bieńkowska D., Umińska-Tytoń E., 2013, *Nazewnictwo miejskie Łodzi*, wyd. 2, Łódź.
- Bieńkowska D., Umińska-Tytoń E., 2015, *Językowa kreacja miasta i jego mieszkańców w łódzkich tekstach folklorystycznych*, „Studia Językoznawcze”, t. 14: *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, s. 43–55.
- Gałkowski A., 2008, *Chrematonimy w funkcji kulturowo-użytkowej. Onomastyczne studium porównawcze na materiale polskim, włoskim i francuskim*, Łódź.
- Handke K., 1992, *Polskie nazewnictwo miejskie*, Warszawa.
- Kamińska M., 1977, *O metodzie badań nad językiem mieszkańców wielkich miast*, „Rozprawy Komisji Językowej ŁTN”, t. XXIII, s. 103–113.
- Kamińska M. (red.), 1989, *Wybór tekstów języka mówionego mieszkańców Łodzi i regionu łódzkiego. Generacja najstarsza*, t. 1, Łódź.
- Kamińska M. (red.), 1992, *Wybór tekstów języka mówionego mieszkańców Łodzi i regionu łódzkiego. Generacja starsza, średnia i najmłodsza*, t. 2, Łódź.

⁴ Przydatność tę w szczególny sposób pokazał czas pandemii znacznie utrudniający dostęp do bibliotek.

- Kamińska M., 2005, *Polszczyzna mówiona mieszkańców Łodzi i okolic w ujęciu socjolingwistycznym*, Łódź.
- Kowalik K., 2010a, *Podstawowe typy strukturalne nazw własnych współczesnych teatrów w Polsce*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica” V, s. 126–136.
- Kowalik K., 2010b, *Strukturalne typy nazw własnych polskich współczesnych szkół wyższych*, [w:] *Symbolae grammaticae in honorem Boguslai Dunaj*, red. R. Przybylska, J. Kaś, K. Sikora, Kraków, s. 349–358.
- Kowalik K., 2011, *Nazwy własne polskich współczesnych towarzystw naukowych i kulturalnych*, „Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Logopaedica” IV: *Język – kultura – edukacja*, s. 277–286.
- Majer A., 2020, *Miasto według socjologii. Wybrane tematy*, Łódź.
- Pihan-Kijasowa A., *Słownictwo z zakresu handlu w prozie Bolesława Prusa (na tle XIX-wiecznej leksyki handlowej)*. Studia, Poznań 2012.
- Żak-Skwierczyńska M., 2018, *Bariery we współpracy jednostek samorządu terytorialnego miejskich obszarów funkcjonalnych. Przykład województwa łódzkiego*, Łódź.

Źródło internetowe

<https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/serie/seria/interdyscyplinarne-studia-miejskie/> [dostęp: 15.05.2020]